

uvádí

výukový program

Jak na louce vyroste

SVETR

v hlavní roli:

Od nepaměti se lidé snaží chránit oblečením před rozmary počasí. Pro tyto účely jsme začali chovat živočichy a pěstovat rostliny, z nichž vytváříme vlákna a z těch dokážeme utkat textilní látky. Z látek se pak šije oblečení. Dnes textilní vlákna umíme běžně připravit i uměle z ropy a dalších surovin.

Pro výukový program „Jak na louce vyroste svetr“ v projektu „Malá farma“ zpracovali:

Mgr. Peter Randis, Ing. Mgr. Jitka Fuitová,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Z ostříhané srsti zvířat se musí nejdříve vyrobit vlákna (tzv. přize) a z těch se pak plete oblečení. Ze zvířat se také vyrábí kožešiny, což je zpracovaná kůže se srstí. Při výrobě vlny se zvířata zpravidla neusmrcují, kdežto při výrobě kožešin se usmrtit musí.

Zvířata chovaná pro srst

Je mnoho zvířat, která chováme kvůli jejich srsti. Podle obrázků zkus poznat savce, které chováme pro srst nejčastěji.

(ovce, velbloud, lama, vikuně, alpaka, koza mohérová, koza kašmírská, jak)

Spoj čarami zvířata, která jsou podle tebe příbuzná.

Vylušti přesmyčky v závorkách:

Pro srst nejčastěji chované zvíře je ..... (veco) . Její srst se nazývá ..... (vlan).

Chov ovčí

Ovce a koza jsou považovány za nejstarší domácí zvířata. O prvenství s nimi soupeří jen pes. Ovce se chovají v nejrůznějších oblastech celého světa od nížin po velehory a od tropů po chladná severská vřesoviště.

Hlavními důvody, proč jsou ovce tak rozšířené, je především jejich skromnost a výjimečná přizpůsobivost i extrémním podmínkám. Dále pak jejich mnohostranná užitkovost - maso, mléko, lůj, vlna, kožešina, kůže, rohovina, lanolin, mrva. Důležitým faktem je i to, že žádná kultura či náboženství nezakazuje usmrcování ovčí nebo požívání ovčího masa.

Domácí ovce jsou ale zároveň smutným příkladem toho, jak zdomácnění a neustálé šlechtění dokáže změnit původně bystrá, odvážná a ostražitá zvířata v málo samostatná stvoření, řídicí se pouze silným stádním pudem a odkázaná na ochranu člověka. Ovce domácí patří taxonomicky mezi sudokopytníky, přežvýkavce turovitě. Blízkými příbuznými jsou: koza, kamzík, pižmoň, takin, tahr, serau, nahur ad. V současné době je chováno na světě asi 600 plemen ovce domácí.

Odpověz na otázky:

Která tři domácí zvířata jsou nejdéle chovaná?

K jakým účelům se využívá ovce?

Co to znamená, že se ovce řadí mezi přežvýkavce?

Vysvětli pojmy:

lůj -

lanolin -

mrva -

Co je to stádový pud?

Spřádá se nejen vlna ovcí a dalších savců. Již téměř 5000 let se zpracovává vlákno z kukel motýla bource morušového (*Bombyx mori*) na jednu z nejvzácnějších látek. Jak se tato textilní látka jmenuje?.....
 V které zemi vynalezli technologii zpracování hedvábí?.....
 Listí kterého stromu požívají housenky bource morušového?.....

Přádné rostliny

Mnoho druhů rostlin vyvábí vlákna, která se dají zpracovávat. U některých druhů se zpracovává chmýří, které chrání semena. U většiny druhů se ale zpracovávají vlákna, která vyztužují stonky a listy.

Běžně používané textilní plodiny jsou (vylušti přesmyčky):

navlba - ....., eln - ....., pínoko - .....,
 přikova - ....., nábavnínok - ....., tojuvník - .....
 nanavnísoka - ....., gaveá lasis - .....

Přiřaď k obrázkům správný název rostliny:

bavlna, len, konopí, kopřiva

Zpracování vlny

Aby se z vlny, která roste na ovci, stal krásný svetr, musí se zpracovat.

Seřaď jednotlivé kroky zpracování vlny a přiřaď k nim správné produkty:

spřádání

stříhání

pletení

praní

česání

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

a.....

b.....

c.....

d.....

e.....

česanec

prané rouno

příze

surové rouno

svetr

Zpracování rostlinných vláken

doplň do textu pojmy: nejpoužívanější, nitě, zjemněná, látky, stonků, chmýří, jemnější, drsná, oblečení

Pokud zpracováváme bavlněné ....., zpracováváme je podobně jako u vlny. Bavlna je daleko ....., než vlna, a proto se z ní dají spřádat jemné ..... Z těch se pak tkají ..... a z nich se šije ..... Bavlna je ..... textilní plodina na světě.

Zpracování vláken ze ..... je náročnější, protože je nutné vlákna ze stonků dostat. Získaná vlákna pak bývají zpravidla poměrně ....., a proto se musí dále zpracovávat. .... vlákna se spřádají na nitě (přízi), a z nich se pak tkají látky.

Dnes se vlna zpracovává v továrnách pomocí velkých strojů. V dřívějších dobách si ale lidé vlnu zpracovávali sami doma pomocí nástrojů, které vidíš níže. Pojmenuj tyto nástroje a uveď, k čemu slouží.

Název nástroje - .....
K čemu slouží - .....

Plstění

Jeden ze způsobů zpracování vlny je tzv. *plstění*. Jedná se v podstatě o dokonalé zacuchání vláken vlny do sebe. Tímto způsobem je možné vyrábět tzv. netkanou textilii (plst' neboli filc). Dříve se z vlněné plsti běžně vyrábělo hlavně svrchní oblečení pro chudší lidi, např. papuče a boty, čepice, odolné kabáty, zimní kalhoty. Dnes se vyrábí častěji netkané textilie z jiných materiálů (např. juta, plasty...) a používají se ve velkém zejména v zahradnictví na pokryvy půdy, ve stavebnictví jako izolace, v průmyslu na obaly zboží atp.

Pomocí plstění si můžete z ovčí vlny vyrobit také hezkou hračku nebo ozdobu. Existují dvě metody, *suché* a *mokrý* plstění.

Mokrý plstění

Pomůcky:

miska s teplou vodou (do 40°C), mýdlo, ovčí vlna

Utrhneme si kus vlny (stačí tak akorát do dlaně) – můžeme smotat různé barvy. Vezmeme vlnu a složíme ji v dlaních do měkké kuličky. Kuličku namočíme do teplé vody a pořádně namydleme. Namydlenou vlnu začneme v dlaních vyvalovat a žmoulat. Postupně se nám v dlaních kulička utuží. Čím déle a pevněji budeme válet kuličku v dlaních, tím bude menší a tužší.

Suchý plstění

Pomocí suchého plstění se také dají jednoduše vytvořit kuličky, ale i další tvary. Z nich pak lze spojením udělat náušnice, náhrdelníky, náramky, prstýnky, zvířátka a jiné malé předměty.

Pomůcky:

plstící jehla, ovčí vlna, houbička na nádobí

Utrhneme si kus vlny (stačí tak akorát do dlaně). Jako podložku si zvolíme čistou houbičku na nádobí nebo jiný molitan. Do ruky vezmeme vlnu a na sucho ji v dlaních vyválíme do kuličky. Pak ji položíme na houbičku a začneme do kuličky vpichovat plstící jehlu. Kuličku otáčíme a jehlu vpichujeme dovnitř ze všech stran, abychom dosáhli požadovaného tvaru. Až bude kulička tuhá, máme hotovo. Podobně se mohou dělat i jiné tvary, válečky, vajíčka, ale i jednoduché figurky.

Hned vím víc, děkuji. Tolik se toho musí udělat, než "vyroste" svetř! Nyní už je mi jasné, jak jsou zvířata chovaná pro vlnu i textilní rostliny důležité.

